

Ağrı Yönetimine İlişkin Türkiye’de Randomize Kontrollü Çalışma Olarak Yapılmış Hemşirelik Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Nursing Doctoral Theses on Pain Management Conducted as a Randomized Controlled Study in Turkey

Hülya ELMALI ŞİMŞEK¹ | Gizem ÖZTÜRK²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada Türkiye’de hemşirelik alanında ağrı yönetimi ile ilgili yapılmış ve randomize kontrollü deneysel araştırma tasarımına sahip doktora tezlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Türkiye’de ağrı yönetimine ilişkin randomize kontrollü deney olarak gerçekleştirilmiş 87 doktora tezi çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın verileri Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi ve Google Akademik veri tabanlarından elde edilmiştir. Veriler bibliyometrik yöntemle analiz edilmiş olup, tezlerin tamamlanma yılı, tezin yapıldığı üniversite ve ana bilim dalı, çalışılan ağrı türü, uygulanan girişim ve yayın olma durumları incelenmiştir.

Bulgular: Tezlerin 2013-2023 yılları arasında yapıldığı, toplamda 24 üniversitede ve çoğunlukla (%43,7) Hemşirelik Ana Bilim Dalında yapılmıştır. Bu tezlerde, büyük oranda (%70,1) akut ağrı üzerine çalışılmış ve neredeyse tamamında (%98,9) farmakolojik olmayan yöntem kullanılmıştır. Yayınlanan tezlerin çoğunluğu SCI, SSCI, SCI-Expanded indekslerinde taranan dergilerde yayınlanmıştır.

Sonuç: Araştırma sonucunda Türkiye’de ağrının yönetimi konusunda randomize kontrollü çalışma deseninde yapılan doktora tez sayılarının yıllara göre arttığı, ağrı yönetimi için birçok periferik ve davranışsal teknikler ile farklı diğer yöntemler gibi farmakolojik olmayan yöntemlerin tercih edildiği belirlenmiştir. Tezlerin çoğunluğunun yayın olmadığı görülmüştür. Bu durumun son yıllarda tamamlanan tezlerin şuan yayın sürecinde olma ihtimalinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ağrı, ağrı yönetimi, hemşirelik, doktora

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to examine the doctoral theses related to pain management in the field of nursing in Turkey with a randomized controlled experimental research design.

Method: Eighty-seven doctoral theses conducted as randomized controlled trials on pain management in Turkey were included in the study. The study data were obtained from the Council of Higher Education Thesis Center and Google Academic databases. The data were analyzed using the bibliometric method, and the year of completion of the theses, the university and department where the thesis was done, the type of pain studied, the intervention applied, and the publication status were examined.

Results: The theses were made between 2013-2023 in 24 universities and predominantly (43.7%) in the Department of Nursing. Acute pain was the focus in most cases (70.1%), nearly all (98.9%) of non-pharmacological methods were used. The majority of the theses were published in journals indexed in SCI, SSCI, and SCI-Expanded.

Conclusion: As a result of the research, it was determined that the number of doctoral thesis on pain management in randomized controlled study design increased over the years, and non-pharmacological methods were preferred for pain management. It was observed that the majority of theses were not published. It is thought that this situation is due to the possibility that the theses completed in recent years are currently in the publication process.

Keywords: Pain, pain management, nursing, doctorate

¹Dr. Öğr. Üyesi, Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0372-1981.

²Arş. Gör. Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0161-1180.

¹Assistant Prof. Fenerbahçe University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Istanbul, Turkey. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0372-1981>

²Research Asst. Fenerbahçe University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing, Istanbul, Turkey
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0161-1180>

Sorumlu Yazar: Hülya ELMALI ŞİMŞEK, Fenerbahçe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İstanbul, Türkiye, e-mail: hulya.elmali34@gmail.com

Atıf: Elmalı Şimşek, H., Öztürk, G. (2024). Ağrı Yönetimine İlişkin Türkiye’de Randomize Kontrollü Çalışma Olarak Yapılmış Hemşirelik Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi, 4 (1), 11-21.

GİRİŞ

Ağrı, hücre hasarı veya hoş olmayan duyuşsal bir algıyla ilişkilili, biyopsikososyal faktörlerden etkilenen, bireylerin iyilik halleri üzerinde olumsuz etkileri olabilen kişisel bir deneyimdir [International Association for the Study of Pain (IASP), 2023]. Yaklaşık her on yetişkinden sekizinin sıklıkla ağrıyla karşılaştığı belirtilmektedir (Eti Aslan & Çınar, 2023). Toplumun büyük bir kısmını etkileyen bu durumun yönetimi için planlanacak olan girişimler önemlidir ve bu bakımın sunumunda hemşireler önemli bir rol üstlenmektedir (Kress ve ark., 2015).

Sağlık profesyonelleri tarafından akut (süre <1 ay), subakut (süre 1–3 ay) ve kronik (süre >3 ay) ağrının yönetiminde farmakolojik ve nonfarmakolojik yaklaşımlar kullanılmaktadır (Dowell ve ark., 2022). Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention - CDC) tarafından yayınlanan rehberde, farmakolojik terapi için kullanılan opioidlerin akut ağrı türlerinin azaltılmasında kısa dönemde etkin bir çözüm sunduğu; subakut ve kronik ağrıların yönetiminde bu ajanların kullanımının hasta için faydaları göz önüne alınarak düşük dozlarda kullanılabileceği ve düzenli aralıklarla takibinin yapılması gerektiği belirtilmektedir (Dowell ve ark., 2022). Diğer yandan, opioidlerin ortaya çıkaracağı potansiyel riskler değerlendirildiğinde (kanser, palyatif dönem ve terminal dönemde karşılaşılan ağrılar hariç) kronik ağrılarda nonopioid ve nonfarmakolojik terapi yöntemlerinin kullanılması önerilmektedir (Dowell ve ark., 2022). Nonfarmakolojik yöntemler; periferik teknikler (masaj, sıcak-soğuk uygulama, transkütan elektriksel sinir stimülasyonu (TENS), terapötik dokunma vd.), bilişsel davranışçı teknikler (gevşeme, dikkati başka yöne çekme, hayal kurma, psikoterapi, hipnoz, bio-feedback vd.) ve diğer tedavileri (akupunktur, homeopati, plasebo uygulaması, refleksoloji, müzikoterapi, aromaterapi vd.) içermektedir (Potter, Perry, Stockert & Hall, 2020; Çavdar & Akyüz, 2017; Demir, 2012).

Hemşireler, ağrının altında yatan nedeni veya tedavi edilen durumun türüne göre, bireyin özelliklerini dikkate alarak bakımın planlanmasında multidisipliner bir yaklaşımla hareket etmektedir (Kress ve ark., 2015). Bu nedenle ağrının yönetiminde farmakolojik girişimlere ek olarak ya da tek başına nonfarmakolojik yöntemler kullanarak hastanın ağrısının azaltılmasına destek olmaktadır (Lewis ve ark., 2018). Lewis ve ark. (2018)'nın Amerika'da yaptıkları çalışmada yer alan hemşireler, farmakolojik tedavinin yanı sıra bir veya birden çok nonfarmakolojik yöntem kullandığını; tedavi alan hastalar ise ağrıların hastanede kaldıkları süre boyunca etkili bir şekilde yönetildiğini bildirmişlerdir. Hastanın ağrısının giderilmesinde ve memnuniyetinin artırılmasında hemşirelerin bilgi ve davranışlarının doğrudan etkilidir (Brant ve ark., 2017). Bu nedenle ağrı konusu, hemşirelik alanındaki bilimsel bilgiye yeni bir katkı sağlamayı amaçlayan doktora tezlerinin uzun yıllardır çalışma alanı olmuş ve hemşireler elde ettikleri yeni bilgilerle literatüre katkı sağlamışlardır (Gökmen, 2023; Kehribar, 2023).

Hemşirelik mesleğinin geliştirilmesinde ve uygulamaların güçlendirilmesinde hemşirelik alanındaki doktora programları önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu eğitim; araştırma ve teori geliştirme yoluyla hemşirelik biliminin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Tel & Sabancıoğulları, 2014). Araştırma yöntemleri arasında önemi büyük olan randomize kontrollü çalışmalar (RKÇ) hemşirelik alanında yapılan doktora tez çalışmalarında sıklıkla tercih edilmektedir. Belirli bir girişimin uygulanabilirliğinde kanıt niteliğinde bir kaynak olan bu çalışmalar, uygulamaya yönelik kararlar verilmesinde ikinci düzeyde kanıt olarak kabul edilmekte olup birinci düzeyde kanıt olan sistematik derleme ve meta-analizler için de temel kaynaktır (Akın & Koçoğlu, 2017). Ayrıca, bu çalışmaların bibliyometrik analizler yoluyla incelenmesi; ilgili alandaki uygulamaların

durumu hakkında daha kapsamlı bir bakış açısı sunabilmektedir (Donthu ve ark., 2021).

Bibliyometrik analiz, araştırma yayınlarını değerlendirerek bilim alanlarındaki kümülatif bilimsel bilginin gelişimini ortaya koymak için sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir (Donthu ve ark., 2021). Bu yöntem ile büyük hacimli metinsel veriler sistematik olarak incelenerek yayınların ya da belgelerin yazar, konu, atıf sayısı, yayın bilgisi gibi belirli özellikleri; tematik, matematiksel ve istatistiksel yöntemler aracılığıyla nicel ve nitel analizi gerçekleştirilir (Donthu ve ark., 2021; Yılmaz, 2021). Araştırmacılar, bu sayede bir alandaki bilgi boşluklarını belirleyebilir, yeni araştırma fikirleri üretebilir ve planlanan katkıları alana dahil edebilirler (Donthu ve ark., 2021).

Ağrının yönetimi hemşirelerin temel sorumluluklarından biri olup acının dindirilmesi temel hemşirelik değerlerindedir. Bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar, özellikle kanıt düzeyi yüksek olan RKÇ'lar bilimsel bilgi oluşturması ve güvenli girişimlerin belirlenmesi ve uygulanması açısından hemşireler için büyük önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde, hemşirelik alanında ağrı yönetimi ile ilgili gerçekleştirilen tezleri değerlendiren ve bunların özelliklerini inceleyen bir çalışma ile karşılaşılmamıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'de ağrı yönetimine yönelik yapılmış olan randomize kontrollü deneysel araştırma tasarımına sahip olan hemşirelik doktora tezlerinin bibliyometrik analiz yöntemi ile incelenmesi hedeflenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın türü

Araştırma bibliyometrik ve retrospektif tanımlayıcı türdedir. Bibliyometrik analiz, belirli bir alanda ve belirli bir dönemde, çeşitli kriterlere göre bilimsel araştırmaları tanımlamak, incelemek ve değerlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bilimsel çalışmalar, konu, yıl, kurum, yazar gibi birçok açıdan incelenmekte ve çeşitli bulgular elde edilmektedir (Kantek, Kurnaz & Yeşilbaş; 2019).

Araştırma soruları;

- Ağrı yönetimine yönelik RKÇ olarak yapılmış doktora tezlerinin yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerin üniversitelere ve ana bilim dallarına göre dağılımı nasıldır?
- Tezlerde hangi ağrı türleri üzerinde çalışılmıştır ve ağrı yönetimine ilişkin yapılan girişimler nelerdir?
- Ağrı yönetimine yönelik RKÇ olarak yapılmış doktora tezlerinin yayın olma durumları nasıldır?

Araştırmanın evren ve örnekleme

Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezinden (YÖK) 'ağrı' anahtar kelimesi ile yapılan taramada 3995 teze ulaşılmış, 'Doktora' ve 'Hemşirelik' alanı filtrelediğinde ise toplam 123 tez belirlenmiştir. Yapılan incelemede RKÇ olarak hemşirelik alanında gerçekleşmiş 87 tez, çalışmanın evrenini oluşturmaktadır (Şekil 1).

Veri toplama araçları

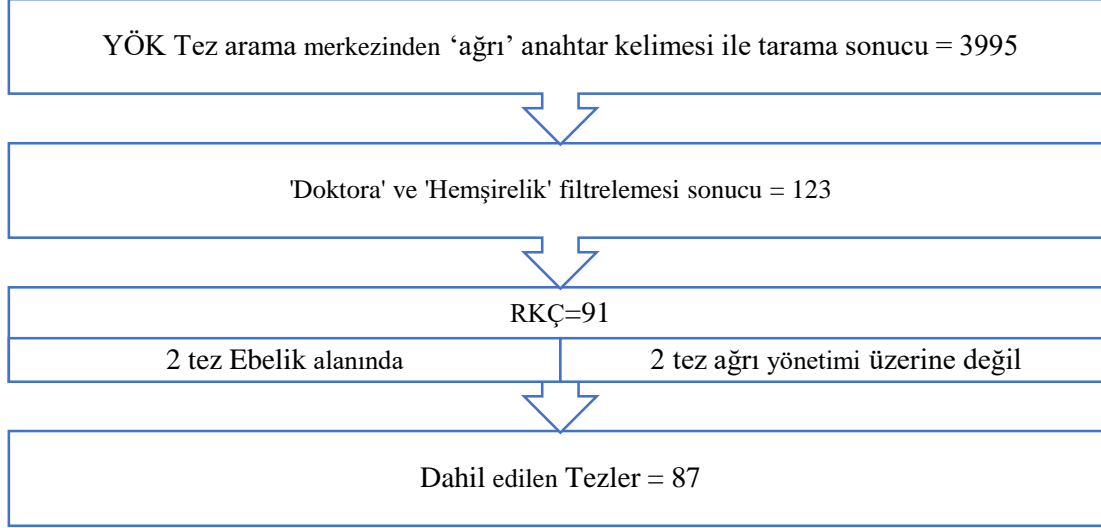
Verilerin toplanmasında; tezin yayın yılı, yazarı, ana bilim dalı, tezin yapıldığı üniversite, çalışılan ağrı türü, ağrı yönetimine yönelik yapılan girişimler ve tezin yayın olma durumu gibi bilgileri içeren, araştırmacılar tarafından hazırlanmış veri toplama formu kullanılmıştır

Verilerin toplanması

Türkiye'de yapılmış tezler incelendiğinden veriler YÖK Tez Merkezinden elde edilmiştir. Tezler, Türkçe yayın olabileceğinden ve trial numarası kontrolü için Google Akademik veri tabanında taranmıştır. Hemşirelik alanında, ağrı yönetimine yönelik randomize kontrollü çalışma olarak yapılmış ve Türkçe dilinde yazılmış olan doktora tezleri çalışmaya dahil edilmiştir. Verilerin toplanması üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada 5-18 Haziran 2023 tarihleri arasında ağrı yönetimine ilişkin hemşirelik alanında yapılmış doktora tezleri belirlenmiştir. İkinci aşamada ulaşılan tezler derinlemesine incelenmiş ve dahil olma kriterlerine uyan tezler belirlenerek bilgiler veri toplama formuna kaydedilmiştir. Üçüncü aşamada ise her bir tezin İngilizce ve Türkçe başlıkları 05.07.2023 tarihinde -bilimsel çalışmaları geniş çapta taramak ve kullanıcılar ile kütüphanelerin sağladığı kaynaklar arasında

bağlantı kurmak için erişilebilir bir yol sağlayan; aynı zamanda ücretsiz bir hizmet olan (Wang & Howard)- Google Akademik (<https://scholar.google.com/>) internet sitesinde

taranarak yayın olma durumları ve trial kayıtları belirlenmiştir. Başlık ile bulunamayan çalışmalar yazar ve danışman isimleri ile de taranmıştır.

Şekil 1. Araştırmaya dahil edilme kriterleri

Etik boyut

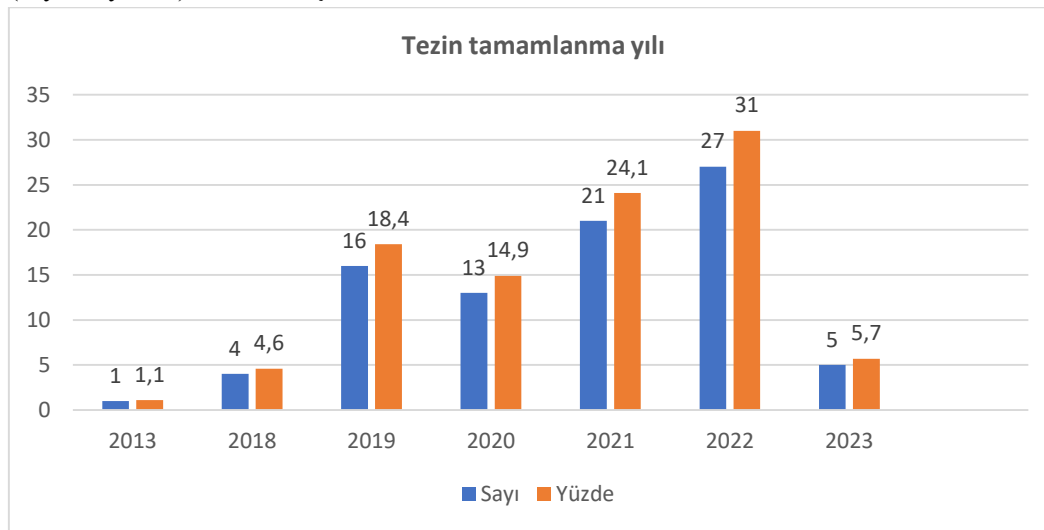
Araştırmadaki veriler kamuya açık veri tabanların elde edildiğinden ve retrospektif-tanımlayıcı tipte bir araştırma olduğundan etik kurul onayına gereksinim duyulmamıştır.

Analiz

Elde edilen veriler IBM SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Science) yazılım programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler (sayı ve yüzde) kullanılmıştır.

BULGULAR

Elde edilen verilere göre hemşirelikte ağrı yönetimine ilişkin, randomize kontrollü çalışma tasarımı, Türkiye’de yapılmış 87 doktora tezi olduğu belirlenmiş olup tezler 2013-2023 yılları arasında tamamlanmıştır. Yıllara göre dağılıma bakıldığında ise tezlerin çoğunluğunun 2021 ve 2022 yılında tamamlandığı ve yıllara göre tez sayılarında artış olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Grafik 1. Tezlerin tamamlanma yılına göre dağılımı

Tezlerin yapıldığı üniversitelere bakıldığında toplamda 24 üniversitede yapılmış doktora tezleri ağrının azaltılmasına yönelik RKÇ olarak gerçekleştirilmiştir. Bu alanda en çok İnönü Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinde çalışılmış olup Hemşirelik Ana Bilim Dalı çoğunluktadır (Tablo 1).

Tezlerde akut ağrı türlerinin kronik ağrı türlerine göre daha fazla tercih edildiği ve bu alanlarda çalışıldığı (%70,1) belirlenmiştir. Ağrıyı azaltmaya yönelik uygulanan girişimlerin ise çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte girişimlerin neredeyse tamamı (%98,9) farmakolojik olmayan yöntemlerden oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Tezlerin yapıldığı üniversiteler ve ana bilim dallarına ilişkin bilgiler (N:87)

Tezin yapıldığı üniversite			Tezin yapıldığı Anabilim Dalı		
	n	%		n	%
İnönü Üniversitesi	14	16,1	Hemşirelik	38	43,7
İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa	13	14,9	İç Hastalıkları Hemşireliği	14	16,1
Erciyes Üniversitesi	9	10,3	Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği	13	14,9
Atatürk Üniversitesi	7	8			
Ege Üniversitesi	6	6,9	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	9	10,3
Gaziantep Üniversitesi	6	6,9	Hemşirelik Esasları	8	9,2
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	4	4,6	Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği	4	4,6
Hacettepe Üniversitesi	3	3,4	Halk Sağlığı Hemşireliği	1	1,1
Marmara Üniversitesi	3	3,4	Toplam	87	100
Gazi Üniversitesi	2	2,3			
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	2,3			
Yıldırım Bayazıt Üniversitesi	2	2,3			
Adnan Menderes Üniversitesi	2	2,3			
Çukurova Üniversitesi	2	2,3			
Mersin Üniversitesi	2	2,3			
Celal Bayar Üniversitesi	2	2,3			
Akdeniz Üniversitesi	1	1,1			
Sakarya Üniversitesi	1	1,1			
Pamukkale Üniversitesi	1	1,1			
Üsküdar Üniversitesi	1	1,1			
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	1,1			
Haliç Üniversitesi	1	1,1			
Ankara Üniversitesi	1	1,1			
Cumhuriyet Üniversitesi	1	1,1			
Toplam	87	100			

Uygulanan farmakolojik olmayan yöntemlerin çeşitlerine bakıldığında; masaj, kinezyo bantlama, dokunma, ten teması, sıcak ve soğuk uygulamalar gibi periferik teknikler; oyun oynama, gevşeme ve nefes egzersizleri, yönlendirilmiş imgelem, film izleme, sanal gerçeklik kullanımı, müzik, oyuncak kullanımı, yoga ve dans gibi bilişsel davranışsal teknikler

kullanılmıştır. Ayrıca aromaterapi, reiki, refleksoloji, akupresure, sujok, pozisyon verme, fiziksel egzersiz, korse kullanımı, modele dayalı bakım verme, hastaya eğitim verilmesi ve farklı invaziv girişim tekniği gibi uygulamalar ise diğer farmakolojik olmayan yöntemler olarak kullanıldıkları belirlenmiştir. Ayrıca bir tezde ise farmakolojik bir yöntem

olan topikal lidokain krem kullanılmıştır (Tablo 2).

Tamamlanan tezlerin %40,2'si yayın olmuştur. Yayınların çoğunluğu SCI, SSCI, SCI-Expanded gibi indekslerde taranan dergilerdedir. Aynı zamanda yayın olmayan

tezlerin %29,9'unun trial numarası aldığı görülmektedir. 2013 ve 2018 yıllarında yapılan tezlerin tamamının yayın olduğu; 2019 yılında yapılan tezlerin ise büyük çoğunluğunun yayın olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Ağrıya, uygulanan girişimlere ve tezlerin yayın olma durumlarına yönelik bilgiler (N:87)

Ağrı türü			Ağrıya yönelik uygulanan girişim		
	n	%		n	%
Akut ağrı	61	70,1	Periferik teknikler	21	24,1
Kronik ağrı	26	29,9	Bilişsel davranışçı teknikler	26	29,9
Toplam	87	100	Diğer uygulamalar	39	44,9
			Topikal lidokain kullanımı	1	1,1
			Toplam	87	100
Tezin yayın olma durumu			Tezin tamamlanma yılına göre yayın olma durumu		
	n	%		n	%
Sci-ssci-sci e dergilerde	30	34,5	2013 (n:1)	1	2,8
Diğer indekslerde yer alan dergilerde	5	5,7	2018 (n:4)	4	11,5
Yayın olmamış ancak trial numarası alınmış	26	29,9	2019 (n:16)	13	37,2
Yayın olmamış	26	29,9	2020 (n:13)	7	20
Toplam	87	100	2021 (n:21)	7	20
			2022 (n:27)	3	8,5
			2023 (n:5)	0	0
			Toplam	35	100

TARTIŞMA

Bu çalışmada, Türkiye'de hemşirelik alanında ağrı yönetimi ile ilgili yapılmış ve randomize kontrollü deneysel araştırma tasarımına sahip doktora tezlerinin bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. İncelenen 87 doktora tezinin neredeyse tamamı ağrı yönetiminde nonfarmakolojik yöntemler kullanarak girişimsel uygulamada bulunmuşlardır.

Temel hemşirelik sorumluluklarından biri olan ağrının yönetimi ile ilgili hemşirelerin mevcut bilgi eksikliği birçok çalışmada bildirilmekte ve bu konunun eğitim müfredatında daha ayrıntılı olarak yer almasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Achaliwie ve ark., 2023; Ortiz ve ark., 2022). Son yıllarda ağrı ile ilgili yapılan çalışmalarda gözlenen artışın nedeninin, doktora adayları hemşirelerin giderek artan bilgi

birikimlerinden ve konunun önemi hakkındaki farkındalıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu alanda yürüttükleri randomize kontrollü deneysel çalışmalar ile uyguladıkları girişimlerin, hastanın ağrısı üzerindeki etkinliğini değerlendirmektedirler. Doktora tezlerinin yayın yılları incelendiğinde 2020 ve 2023 yıllarında belirgin bir düşüş yaşandığı görülmüştür. Bunun nedeninin 2023 yılında tamamlanan doktora tezlerinin hala yayın aşamasında olmasından; 2020 yılında gözlenen düşüşün ise tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisi nedeni ile araştırmacıların, araştırma sürecinin yürütülmesinde ve tamamlanmasında güçlük yaşamış olabilmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir (Heidary & Gharebaghi, 2021).

Analiz sonucunda, yapılan doktora tezlerinin yedi farklı ana bilim dalında yürütüldüğü görülmektedir. Bunların neredeyse yarısının Hemşirelik Ana Bilim Dalında yapılmış olma nedeninin diğer hemşirelik bilim alanlarının, Hemşirelik Ana Bilim Dalı altında program olarak yürütülmesi ve Türkiye’de bulunan sınırlı sayıda lisansüstü eğitim enstitüsünde ana bilim dalı olarak yer alması nedeniyle olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, hastada mevcut akut veya kronik ağrının yönetiminde doktor adayı hemşirelerin bu ana bilim dallarında çalışmalar yürütmeleri, ağrının çalışma alanı kapsamına girmesi nedeniyle şaşırtıcı değildir. Literatürde, Altuntaş ve Efe’nin (2022), çocuklardaki ağrı yönetiminde müziğin kullanıldığı tezleri inceledikleri çalışmalarında yer alan tezlerin yarısından fazlasının Hemşirelik Ana Bilim Dalına ait olduğunu belirtmişlerdir. Ağrının yönetiminde tamamlayıcı yöntemleri uygulayan hemşirelik tezlerinin incelendiği bir çalışmada taranan tezlerin hepsinin Hemşirelik Ana Bilim Dalında gerçekleştirildiği bulunmuştur (Korkut Bayındır & Çürük, 2015). Ancak, farklı semptomlar üzerinde akupresurun etkisini değerlendiren hemşirelik tezlerinin incelendiği bir çalışmada; bu tezlerin yaklaşık yarısının İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalında yürütüldüğü sonucuna ulaşılmıştır (Derya İster & Karaca, 2019). Bozkul ve Karakul (2023) tarafından postoperatif dönemde ağrısı olan hastaya masaj uygulamasının, hastanın ağrısı üzerindeki etkisini değerlendiren lisansüstü tezlerin incelediği çalışmada ise bu tezlerin tamamına yakınının Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalında yürütüldüğü görülmüştür. Bu doğrultuda, hastaların çeşitli nedenlerle deneyimlediği akut veya kronik ağrının yönetiminde, birçok farklı alanda çalışan hemşireler tarafından farmakolojik olmayan yöntemler kullanılarak hemşirelik bakımı sunulduğu ve hemşirelerin bu konudaki farkındalıklarının artmış olabileceği söylenebilir.

Hemşireler, akut veya kronik ağrının yönetiminde kullanacakları farmakolojik olmayan yöntemi belirlerken hasta için etkinliğine ve sürdürülebilirliğine dikkat ederek

hastalar ile birlikte çalışmaktadırlar (Sonneborn ve ark., 2023). Bu çalışmada incelenen tezlerin neredeyse dörtte üçünde akut ağrı için girişimsel bir uygulama planlanmıştır ve bu girişimlerin neredeyse hepsinde periferik, bilişsel davranışsal veya diğer farmakolojik olmayan bir yöntem kullanılmıştır. Türkiye’de gerçekleştirilen yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelendiği bir çalışmada, hemşireler doğum ağrısı ve postoperatif ağrı gibi akut durumlarda masaj, dokunma, sıcak-soğuk uygulama, TENS gibi periferik yöntemler; gevşeme egzersizleri ve müzik gibi bilişsel davranışçı teknikler; ayrıca aromaterapi ve akupunktur gibi yöntemler kullanarak ağrının azaltılmasında etkin bir sonuç almışlardır (Korkut Bayındır & Çürük, 2015). Aynı zamanda, hemodiyaliz tedavisi alan hastalarının ağrısının azaltılmasında, bilişsel davranışsal bir yöntem olan gevşeme egzersizleri kullanıldığı ve başarılı bir sonuç elde edildiği bildirilmiştir (Korkut Bayındır & Çürük, 2015). Literatürde yer alan ve lisansüstü tezlerinin incelendiği diğer çalışmalarda da müzik terapi, aromaterapi, masaj ve çeşitli diğer yöntemlerin kullanıldığı ve birçoğunun etkin sonuç verdiği gözlemlenmiştir (Altuntaş & Efe, 2022; Çalışır Kundakçı, 2023; Derya İster & Karaca, 2019; Kurtgöz & Keskin Kızıltepe, 2022). Kibret ve ark. (2022) yaptıkları araştırma sonucunda, ağrı yönetimi konusunda yeterli bilgiye sahip olan hemşirelerin farmakolojik olmayan yöntemleri kullanma durumunun yetersiz bilgiye sahip olanlara göre üç kat arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Cousins ve ark. (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise hastaların ağrıya yönelik etkili bakım almalarını sağlamak için temel gereksinimin, hemşirelerin ağrı yönetimi konusundaki bilgi birikimlerinin artırılması olduğu belirtilmiştir. Bu amaca ulaşmak için temel hemşirelik eğitiminde ağrı yönetimine dair müfredat içeriğinin artırılması önerilmiştir (Cousins ve ark., 2022). Bu nedenle hemşirelerin bu konudaki güncel kanıta dayalı uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmaları ve ağrı yönetimi ile ilgili bilgi düzeylerinin artırılması önem taşımaktadır.

Hemşirelik biliminin gelişimi için önemli veriler sunan doktora tezlerinin yayın olma durumları incelendiğinde, bunların sadece yarısından daha azının bilimsel dergilerde yayınlandığı görülmüştür. Ancak, yayın olanların önemli bir kısmının ise SSCI, SCI-exp, A&HCI indekslerinde taranan dergilerde yayın olduğu görülmektedir. Bunun nedeninin Türkiye'deki akademisyenlerde istenen yayın şartlarından kaynaklandığı belirtilmektedir (Yılmaz ve ark., 2017). Yayınlanmamış çalışmaların çoğunlukta olma nedeninin ise yayın sürecinin uzun sürmesi, kabul sonrası basım için uzun süreler beklenmesi ya da randomize kontrollü araştırma tasarımının standardizasyonunda eksiklikler olması durumunun etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Yılmaz ve ark. (2017) tarafından 1977 ve 2016 yılları arasında hemşirelik alanında yayınlanan lisansüstü çalışmaların yayın olma durumları incelenmiş ve çalışmada yer alan 282 doktora tezinin sadece yaklaşık yüzde sekizinin bilimsel bir dergide yayın olduğu ve bunların neredeyse yüzde yirmisinin SSCI, SCI-exp, A&HCI tarafından taranan dergiler arasında yer aldığı bulunmuştur. Bu veriler, tez çalışmalarının daha büyük kitlelere ulaşabilmesi ve klinik uygulamaya katkıda bulunabilmesi için yayınlanma aşamasında daha çok desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca, lisansüstü öğrencilerin çalışma protokolü ve araştırma tasarımı hazırlama, ve araştırma sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesi konusunda daha nitelikli eğitim almaları; gerçekleştirilen çalışmaların kalitesini iyileştirerek yayın olarak kabul edilme olasılığını da arttıracakı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de yapılmış ağrı yönetimine ilişkin RKÇ tasarımıdaki hemşirelik doktora tezlerinin incelendiği bu çalışma sonucunda; doktora tez sayılarının yıllara göre arttığı, farklı üniversite ve ana bilim dallarındaki doktora öğrencilerinin bu alanda çalıştığı, ağrı yönetimi için bir çok periferal ve davranışsal teknikler ile farklı diğer yöntemler gibi farmakolojik

olmayan yöntemlerin tercih edildiği görülmektedir.

Hemşireler tarafından ağrının yönetimi için gerek farmakolojik gerek ise farmakolojik olmayan yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları ve bu bilgiyi uygulamalarına yansıtmaları gerekmektedir. Doktora tezleri klinik alanda çalışan hemşireler için önemli bir bilgi kaynağı oluşturmakta, ancak, tezlerin çoğunun bilimsel dergilerde yayınlanmamış olması; hemşirelik uygulamalarına katkılarının sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu durumun aşılması için, tezlerin yayınlanması teşvik edilmeli ve bu alandaki araştırmalar desteklenmelidir.

Ağrının giderilmesi yönünde farklı yöntem ve girişimlerin planlanması ve uygulanması için bu alanda daha çok çalışılması, çalışma sonuçlarının hemşireler ile paylaşılması önerilmektedir. Ayrıca, kanıt düzeyi yüksek olan randomize kontrollü çalışma tasarımları ve daha kapsamlı olarak bilimsel araştırmalar hakkında lisansüstü hemşirelik eğitiminde daha geniş yer verilmesi de faydalı olacaktır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırma sonuçları sadece ağrı yönetimine ilişkin hemşirelik alanında yapılan doktora tezlerini içermektedir. Son yıllarda yapılmış tezler yayın aşamasında olabilir, farklı zamanlarda yapılacak olan taramalarda ise veriler farklılık gösterebilir.

Yazarlık katkısı

Çalışma fikri: HEŞ

Tasarım: HEŞ

Veri toplama: HEŞ, GÖ

Sonuçların analizi ve yorumlanması: HEŞ, GÖ

Taslak çalışmayı hazırlama: HEŞ, GÖ

Eleştirel inceleme: HEŞ, GÖ

Tüm yazarlar (HEŞ, GÖ) sonuçları gözden geçirdi ve makalenin son halini onayladı.

Author contributions

Conception: HEŞ

Design: HEŞ

Data collection: HEŞ, GÖ

Analysis and interpretation of data: HEŞ, GÖ

Drafting the manuscript: HEŞ, GÖ

Critical review: HEŞ, GÖ

All authors (HEŞ, GÖ) reviewed the results and approved the final version of the article.

Çıkar çatışması beyanı

Çıkar çatışması yoktur.

Conflict of interest

There is no conflict of interest.

Finansman beyanı

Yoktur.

Funding sources

It is not available.

Klinik araştırma kayıt numarası

Yoktur.

Trial registration

It is not available.

Etik Kurul

Gerekli değil.

KAYNAKLAR

- 1 Achaliwie, F., Wakefield, A. B., & Mackintosh-Franklin, C. (2023). Does education improve nurses' knowledge, attitudes, skills, and practice in relation to pain management? An Integrative Review. *Pain management nursing: Official Journal of the American Society of Pain Management Nurses*, 24(3), 273–279. <https://doi.org/10.1016/j.pmn.2022.12.002>
- 2 Akin, B., & Koçoğlu, D. (2017). Randomize kontrollü deneyler. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(1), 73-92.
- 3 Altuntaş, D. & Efe, E. (2022). Çocuklarda ağrı yönetiminde müzik: Lisansüstü tezler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 234-242. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.929799>
- 4 Bozkul, G. & Karakul, A. (2023). Postoperatif dönemde uygulanan masajın ağrı üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Black Sea Journal of Health Science*, 6(1), 189-195. <https://doi.org/10.19127/bshealthscience.1163151>
- 5 Brant, J. M., Mohr, C., Coombs, N. C., Finn, S. & Wilmarth, E. (2017). Nurses' knowledge and attitudes about pain: personal and professional characteristics and patient reported pain satisfaction. *Pain Management Nursing*, 18(4), 214–223. <https://doi.org/10.1016/j.pmn.2017.04.003>
- 6 Çalışır Kundakçı, Ş. (2023). Türkiye’de abdominal masaj uygulaması üzerine yapılan hemşirelik tezlerinin incelenmesi. *Doğu Karadeniz Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 28-42. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebshealth/issue/76516/1262943>
- 7 Çavdar, İ. & Akyüz, N. (2017). Ameliyat sonrası ağrı ve yönetimi. İçinde N. Akyolcu, N. Kanan & G. Aksoy (Eds.), *Cerrahi Hemşireliği I* (ss 367-368). Nobel Kitapevi.
- 8 Cousins, M., Lane-Krebs, K., Matthews, J., & Johnston-Devin, C. (2022). Student nurses' pain knowledge and attitudes towards pain management over the last 20 years: A systematic review. *Nurse Education Today*, 108, 105169. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105169>
- 9 Demir, Y. (2012). Non-pharmacological therapies in pain management. In G.B. Racz & C. E. Noe (Eds.), *Pain Management Current Issues and Opinions* (pp. 485-502). Intech.
- 10 Derya İster, E. & Karaca, T. (2019). Türkiye’de akupresur uygulanarak yapılan hemşirelik tezlerinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi*, 2(1), 22-31. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sauhsd/issue/45374/510752>
- 11 Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- 12 Dowell, D., Ragan, K. R., Jones, C. M., Baldwin, G. T. & Chou, R. (2022). CDC Clinical Practice Guideline for Prescribing Opioids for Pain — United States, 2022. *MMWR Recomm Rep*, 71(No. RR-3), 1–95. <http://dx.doi.org/10.15585/mmwr.rr7103a1>
- 13 Gökmen, V. (2023). Acil cerrahi girişim uygulanan hastalarda progresif gevşeme egzersizlerinin ağrı ve kaygı düzeyine etkisi

Ethics Committee

Not necessary.

Bu çalışma 24-25 Kasım 2023 tarihinde İstanbul’da düzenlenen, 5th Asian Congress in Nursing Education kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

This study was presented as an oral presentation at the 5th Asian Congress in Nursing Education congress held in Istanbul on 24-25 November 2023.

Lisans Bilgisi

Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır.

License Information

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

- [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa.
- 14 International Association for the Study of Pain (IASP). (2023). Terminology. IASP. <https://www.iasp-pain.org/resources/terminology/>
 - 15 Heidary, F., & Gharebaghi, R. (2021). COVID-19 impact on research and publication ethics. Medical hypothesis, discovery & Innovation Ophthalmology Journal, 10(1), 1–4. <https://doi.org/10.51329/mehdiophthal1414>
 - 16 Kantek, F., Kurnaz, H., & Yeşilbaş, H. (2019). Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi'nin bibliyometrik analizi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 3(6), 228-237.
 - 17 Kehribar, G. (2023). Palyatif bakım merkezinde tedavi gören kanser hastalarında müziğin ağrı, anksiyete ve yaşamsal bulgular üzerine etkisinin belirlenmesi [Doktora Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
 - 18 Kibret, H., Assefa, N., Eyeberu, A., Debella, A., Getachew, T., Deressa, ... Teji, K. (2022). Nurses' knowledge and practicing level of cognitive behavioral pain relief methods in public hospitals of eastern Ethiopia. SAGE Open Nursing, 8, 23779608221138420. <https://doi.org/10.1177/23779608221138420>
 - 19 Korkut Bayındır, S. & Çürük, G. N. (2015). Türkiye'de ağrıya yönelik tamamlayıcı ve alternatif tıp uygulamaları konusundaki hemşirelik tezlerinin incelenmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 12(3), 162-169. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2015.162>
 - 20 Kress, H. G., Aldington, D., Alon, E., Coaccioli, S., Collett, B., Coluzzi, F., ... Sichère, P. (2015). A holistic approach to chronic pain management that involves all stakeholders: change is needed. Current Medical Research and Opinion, 31(9), 1743–1754. <https://doi.org/10.1185/03007995.2015.1072088>
 - 21 Kurtgöz, A. & Keskin Kızıltepe, S. (2022). Türkiye'de aromaterapi uygulanarak yapılan lisansüstü randomize kontrollü hemşirelik çalışmalarının incelenmesi. Sağlık Bilimlerinde Değer, 12(1), 123-129. <https://doi.org/10.33631/sabd.1055470>
 - 22 Lewis, M. J. M., Kohtz, C., Emmerling, S., Fisher, M., & Mcgarvey, J. (2018). Pain control and nonpharmacologic interventions. Nursing, 48(9), 65–68. <https://doi.org/10.1097/01.NURSE.0000544231.59222.ab>
 - 23 Murathan G., Bozyılan E., Murathan F. (2020). “Fiziksel Aktivite” konulu tezlerin bibliyometrik analizi. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 158-167.
 - 24 Ortiz, M. I., Cuevas-Suárez, C. E., Cariño-Cortés, R., Navarrete-Hernández, J. J. & González-Montiel, C. A. (2022). Nurse knowledge and attitude regarding pain: A systematic review and meta-analysis. Nurse Education in Practice, 63, 103390. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2022.103390>
 - 25 Potter, P., Perry, A. G., Stockert, P. A., & Hall, A. M. (2020). Fundamentals of Nursing (10th ed.). Elsevier.
 - 26 Sonneborn, O., Williams, A., & Gauthier, N. (2022). The pivotal role of nurses in pain management. Australian Nursing and Midwifery Journal, 27(8), 18–21. https://search.informit.org/doi/10.3316/informit_520785879103008
 - 27 Tel, H., & Sabancıoğulları, S. (2014). Psikiyatri Hemşireliği doktora tezlerinin özellikleri. DEUHYO ED, 7(3), 178-185.
 - 28 Wang, Y., & Howard, P. (2012). Google Scholar usage: An academic library's experience. Journal of Web Librarianship, 6(2), 94-108. <https://doi.org/10.1080/19322909.2012.672067>
 - 29 Yılmaz, A., Yazgan, E. Ö., Dur, B., Salman, F., & Demir, A. (2017). Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma 1977-2016. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 19(3), 34-44. <https://dergipark.org.tr/en/pub/hemarge/issue/52752/696122>
 - 30 Yılmaz, K. (2021). Sosyal Bilimlerde ve Eğitim Bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(2), 1457-1490.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Pain management is one of the nurses' primary responsibilities, and studies in this field are crucial for creating scientific knowledge and establishing safe interventions. Nursing doctorate programs are important in developing the nursing profession and strengthening practices. Randomized Controlled Studies (RCTs), an important research method, are frequently preferred in doctoral thesis studies in nursing. Scientific studies in this field, especially RCTs with substantial evidence, are essential for nurses in terms of creating scientific knowledge and determining and implementing safe interventions.

Aim: This study aimed to examine doctoral theses, which have a randomized controlled experimental research design, regarding pain management in the nursing field in Turkey.

Method: The research is of bibliometric and retrospective descriptive type. Eighty-seven doctoral theses conducted as randomized controlled trials on pain management in Turkey were included in the study. The study data were obtained from the Council of Higher Education Thesis Center and Google Scholar databases. The data were analyzed using the bibliometric method, and the year of completion of the theses, the university and department where the thesis was done, the type of pain studied, the intervention applied, and their publication status were examined.

Results: The theses were made between 2013-2023 in 24 universities and predominantly (43.7%) in the Department of Nursing. Most of the theses were published in journals indexed in SCI, SSCI, and SCI-Expanded. It is seen that the interventions applied to reduce pain vary. Nearly all (98.9%) of non-pharmacological methods were used in the theses. Examining the array of non-pharmacological methods employed, peripheral techniques, including massage, Kinesio taping, touch, skin contact, and hot and cold applications, were utilized. Cognitive-behavioral techniques such as recreational activities, relaxation and breathing exercises, guided imagery, film viewing, virtual reality utilization, music, toy implementation, yoga, and dance were incorporated. Moreover, practices such as aromatherapy, reiki, reflexology, acupressure, sujok, positioning, physical exercise, corset utilization, providing model-based care, patient education, and various invasive intervention techniques have been identified as other non-pharmacological methods. However, topical lidocaine cream, a pharmacological method, was used only in a thesis.

Conclusion: It was determined that the number of doctoral theses conducted with a randomized controlled study design on pain management in Turkey has increased over the years, and non-pharmacological methods, such as many peripheral and behavioral techniques and other methods, are preferred for pain management. It was observed that the majority of theses were not published. This situation is likely due to the possibility that theses completed in recent years are currently in the publication process.